

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historia Zaringo Badensis

Schöpflin, Johann Daniel

Carolsruhae, 1763

Caput VI. Bertholdus V.

[urn:nbn:de:bsz:31-295084](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-295084)

CAPUT VI.

BERTOLDUS. V.

AB ANNO 1186. USQUE AD ANNUM 1218.

§. I.

blato Arelatenfis Regni, proprie ita dicti, Initia Bertoldi V.
 Reſtoratu, imminuta licet fuerit Zaringicæ
 Domus potentia, ſatis tamen ei ſupererat
 opum, ut cumularet theſauros. Perpetua cum Burgundis
 bella divitias comparandi facultatem Conrado & Bertoldo IV.
 ademerant. *Divitis* elogium Bertoldo V. ſervatum. (a)

Patris ſucceſſor Anno 1187. (b) Turegici Collegii de
 conſtituendo Plebano Chartas firmavit. (c)

T 3

(a) SIMLERUS in *Valleſia* pag. 134.(b) STUMPF. in *Chron. Helvet.* Lib. VII. Cap. XXX. male poſuit A. 1185.(c) HOTTINGERI *Hiſt. Eccleſiaſt.* Tom. VIII. pag. 58. BEUNTSCHLI
Memorabilia Tigurina pag. 195.

Bertoldum nostrum, Friderici I. Imp. expeditioni, A. 1188. in Syriam susceptæ, interfuisse scribit GUILLIMANNUS, (d) sed eum cum Bertoldo, Meraniæ Duce, confundit. (e)

In Helvetia non minus, quam apud Germanos & Italos, omnia turbis & factionibus tum plena.

Infitus Bertoldo erat amor justitiæ & nativa quædam severitas, quæ Proceribus Burgundis displicuit, exterum indignantibus Rectorem; cui libera Burgundiæ jura pertinaciter opposuerunt, ab omni Germanorum Imperio se immunes arbitrati; sub specie libertatis exercentes tyrannidem, sed & inter se ipsos semper discordes. Conatus eorum ut Bertoldus reprimeret, Minnodunum (f) & Ebrodunum, (g) loca Romanis jam nota, instauravit; (h) Burgdorfium vicum munivit. (i)

(d) *Habsburg.* Lib. VI. Cap. I. pag. 312.

(e) BUNAVIUS in *Vita Friderici I.* pag. 316.

(f) *Gall. Moudon*, Germ. *Milden*. Itinerarium Antonini a Mediolano Moguntiacum per Alpes *Minnodunum*, vel, ut alii Codices habent, *Minnidunum* collocat.

(g) *Tverdon*. Tabula Theodosiana *Eurodunum* inter Arioricam & Aventicum Helvetiorum ponit. Veteres notitiæ provinciarum ac civitatum Galliæ in Maxima Sequanorum castrum *Ebrodunense*, *Ebridunense*, *Ebrodunense* produnt.

(h) GUILLIMANN. *Habsburg.* Lib. V. pag. 199.

(i) Romanice *Berthou* vocatur. Supra portam oppidi hæc inscriptio olim

§. II.

Vt autem Burgdorfium inter atque Friburgum, quam ^{Berna condita.} urbem pater ejus condiderat, constitueret nexum, in peninsulæ colle, quem circumfluens Arola, murus, fossa & propugnacula defenderent, Bernam construxit. Epocham conditæ Bernæ scriptores A. 1191. affigunt. (l) Sub Friderico I. Imp. condi coepta, sub Henrico VI. absoluta; sub Friderico II. qui in urbium Imperialium numerum eam recepit, privilegiis insignibus Anno 1218. munita.

In Vincentiana Bernensium Ecclesia hæc Inscriptio legitur:
 „ In memoriæ monumentum perpetuæ Berchtoldi V. Zaringiæ
 „ Ducis fortiss. urbis Bernæ conditoris inclytiss. P. Patriæ illustriss.
 „ Senatus Bern. G. L. 2. P. MCXCI. Frid. II. Rom. Imp. Ber.
 „ cond. (m) At Fridericus II. nonnisi Anno 1212. Germaniæ
 Rex coepit agnosci. Memoriam conditoris sui ad Annum usque
 1656. in nummis celebravere Bernenses. Bertoldus urbi nomen
 imposuisse creditur, quod in silvæ destructione occurrerit

---

posita: Bertholdus Dux Zeringiæ, qui vicit Burgundiones, fecit hanc portam. WAGNER in *Mercurio Helvetico* pag. 58. *Etat & Delices de la Suisse* Tom II. pag. 208.

(l) ROLEWINCK in *Fasciculo Temporum*, ad hunc annum.

(m) Vid. WAGNERUS in *Mercurio Helvet.* pag. 49. Auctor Libri: *Etat & Delices de la Suisse*, Tom. II. pag. 79. vitiose ponit Ann. MCXI.

urfus. (n) Verisimilius est, ex Bertoldi conditoris nomine illud fuisse petatum. Burgdorfium sane, quod & ipse extruxit, ab ejus nomine *Berthou* Romanica appellatione hodieque vocatur.

§. III.

Bertoldus eligendus imp.

ANNO 1197. Henricus VI. Imp. ad debellandum Bertoldum nostrum, misit fratrem suum Conradum, Ducem Suevorum, cum exercitu. Sed in ipsa expeditione hac Conradus obiit Durlaci; in Monasterio Loricensi sepultus. (o) Imperator ergo Sueviæ Ducatum alteri fratri suo Philippo concessit, & paulo post mortuus est. Philippus in Hagenoensi Conventu Imperatoriam dignitatem, cujus insignia tenebat in manibus, ambire se prodidit. (p) At Coloniensis & Trevirensis Præsules, ut & quidam

- (n) Ita STETTLERUS in *Chron.* pag. 5. Ingeniosior est conjectura Illustris WATTEVILLII *Hist. de la Confederat. Helvet.* Lib. II. pag. 94. qui a voce *Bar* nomen urbis *Bern* derivat. *Bar* locum judicii, prætorium significat. Vid. WACHTERI *Glossar.* Castrum *Nideck*, prope quod Berna fuit extructa, sedes erat frequens Zaringensium Burgundiæ Præfectorum & Judicum. Ceterum Ecclesiam Bernæ Missali & Corporali, gemmis ornato, Bertoldus donavit, ut ex indice Theauri hujus Ecclesiæ, qui fec. XVI. confectus est, quem Illustris ZURLAUBIUS Tugii possidet, didici.
- (o) *Ursperg.* pag. 233.
- (p) Philippus in Epistola ad Innocent. III. apud BALUZ. *Registr. Negotior. Imperii* Num. 136. pag. 747.

quidam Episcopi, una cum Henrico, Palatino Rheni, A. 1198. convenerunt Andernaci & Colonizæ; vocaverunt Bertoldum Zaringum, ut eum in Regem eligerent. (q) Venit, sed intelligens, Henrici VI. filium, Fridericum, & fratrem Philippum potentiores habere fautores, deliberandi sibi petiit tempus, obsidesque reliquit; (r) reverfurum se die constituto promittens; sed non rediit. Fautores Bertoldi nostri in locum ejus elegerunt Ottonem IV. qui ex Pictavis advenit. Bertoldus in Philippi, Sueviæ Ducis, partes transivit. Hæc Otto Blasianus, illius temporis scriptor, quibus Urspergensis nonnulla adjecit. (s)

(q) OTTO DE S. BLASIO in *Append. ad Ottonem Fris.* Cap XXXXVI.

(r) NAUCLERUS in *Chronographia*, Generat. XL. fol. 205. scribit, obsides fuisse nepotes ex sorore Bertoldi Agnete, Comitissæ Uracensis uxore, quorum nomina Cuno & Bertoldus, qui se denique redemerint. Addit, Cunonem dein factum esse Abbatem Cisterciensem, inde Cardinalem Portuensem. Bertoldus autem factus est Abbas in Lützirach (in Tennebach.) In captivitate eos promississe ait Nauclerus, ad monasticam vitam se ituros, quum ad libertatem redierint.

(s) En ejus verba: „ Bertoldus Dux Zaringizæ tunc denominatus fuit in „ Regem, non propter hoc, quod justus posset esse videri, aut „ diligere veritatem, - - sed propter hoc, quia pecuniosus videbatur, „ cum esset avarissimus & omni iniquitate plenus. „ Ita Urspergensis, faventior Gibellinis. Paulo post addit: „ Attamen cum præfatus Dux „ Zaringizæ diffidere coepisset de expensis, ad obtinendum Imperium

GODEFRIDUS COLONIENSIS, (t) synchronus quoque testis, tradit, in eo fuisse Principes factionis illius, ut opus electionis Andernaci pro Bertoldo perficerent, quum nuntius illis esset allatus, cum Philippo transfegisse Bertoldum, XI. mille marcis argenti in præmium a Philippo acceptis. Princeps, impensarum in rem dubiam pertæsus, (6000. marcas enim jam impenderat) factioni suæ, quæ debilior fuit, diffidens, Philippum, terris suis vicinum, veritus, a consilio suscepto destitit. (u)

„ necessariis, rediit ad gratiam Regis Philippi, accepitque ab eo
 „ beneficia, quæ sibi conferri curavit, & hominum sibi fecit &
 „ fidelitatem & vades &c. Adde CONRADUM DE FABARIA *de Casibus*
Monasterii S. Galli Cap. VII. in GOLDASTI *Scriptor. Rer. Alamannicar.*
 pag. 79.

- (t) Anno 1198. ubi rem ita enarrat: „ Colonienfis & Trevirensis Duci
 „ Bartolfo de Zaringon fidem fecerunt; quod ipse repatrians exercitum
 „ secum duceret, & statuto sibi die Andernacum rediret, eum ibi
 „ remota omni dubitatione Regem crearent. Hoc & ipse promisit &
 „ juravit & insuper obfides dedit. Designato igitur die cum apud
 „ Andernacum ab Episcopis & omni multitudine cum apparatu & desiderio
 „ maximo expectaretur, ecce rumor pessimus & ejus ignaviæ dignus
 „ intonuit, ipsum scilicet cum Duce Sueviæ concordasse, & ut ipse
 „ regno & electioni renuntiaret, XI. millia marcarum & Ducatum ab
 „ eo accepisse. FREHER. *Scriptor.* Tom. I. pag. 363. edit. post.
- (u) Philippus in Regem electus ad Innocentium III. Pontificem ipse ita scripsit: „ Berchtoldus pro electionis negotio plus quam sex millia

§. IV.

In literis, quas Principes Imperii, qui Philippum Philippo Suevo adhæret. elegerant, ad Pontificem Innocentium III. scripserunt, post Regem Bohemiæ, ante omnes alios Duces, *Dux Zaringiæ & Rector Burgundiæ* signavit; eumque Saxoniam, Austriam, Meraniam Duces sequuntur. (x)

Pontifex in epistola, ad Bertoldum nostrum, hac super re data, ei persuadere conatur, ut desertis Philippi partibus, Ottoni adhæreat: „Cum & tu, inquit, nobis sæpe per literas „tuas duxeris suggerendum, ut eidem Duci (Philippo) „nullatenus faveremus. „Hæc est memorabilis illa *Decretalis* epistola, in qua Innocentius III. Regem electum in Imperatorem promovendi jus sibi arrogat. (y) Extant & aliæ epistolæ, vivo

V 2

„marcarum expendit. Qui cum post multam hanc expensam in negotio „processum optatum habere non posset, ipse tanto labori & futuris expensis „se subtrahens ab incepto negotio conticuit. „Conf. BALUZII *Registr. de Negotio Imp.* num. 136. pag. 747.

- (x) BALUZII *Registr.* num. 61. Add. aliæ literæ Principum ad Pont. num. 14. ejusdem fere tenoris, in quibus Zaringiæ quoque Ducis inter Procures, Philippo adhærentes, mentio fit.
- (y) BALUZII *Registr.* num. 62. pag. 715. Excerpta inde sunt ea, quæ Decretalium Lib. I. Tit. VI. Cap. XXXIV. leguntur. Decretalis hæc ad Bertoldum V.

Philippo, & post cædem ejus, ad Bertoldum directæ, in quibus studiose id agit Pontifex, ut Bertoldum ad amplectendas Ottonis IV. partes permoveat. (z) Philippo tamen adhærere Bertoldus non destitit, ne falleret fidem, metuve compulsus; animo licet forsitan adhæserit Ottoni. Innocentium eundem in aliis ad Bertoldum literis audiamus: (a) „ Meminimus, nos olim tuæ Nobilitatis „ literas recepisse, quibus nos monebas humiliter, & efficaciter „ inducebas, ne nobili viro, Philippo, Duci Sueviæ, super factò „ Imperii præstaremus assensum &c. Nos autem ex his „ intelleximus mentem tuam, videlicet, quod etsi ei favere forsitan „ tum propter ejus potentiam, tum propter vicinitatem & alias „ circumstantias videreris, ipsi tamen animo non favebas &c.

§. V.

Bertoldi
acta
varia.

Anno 1208. Rudolphus Comes de Thierstein Monasterio Frienisbergenfi nonnulla donavit, *Ducatum Burgundiæ regnante Berchtoldo.* (b)

haud dubie scripta fuit, uti ex Baluzio patet, licet Decretalium Codices, alii Zerangiæ, seu Zarengiæ, alii Laringiæ, alii Saringiæ, alii Carinthiæ habeant.

(z) BALUZ. *Registr.* num. 98. 158. 171.

(a) Ibidem num. 43. pag. 707.

(b) Codex Diplom. noster.

Eodem anno Advocatiam Abbatiae S. Galli, Philippi Imp. morte vacantem, ambivit Bertoldus, pro se & descendantibus suis, si quos habiturus esset. Pro dignitate hac obtinenda, Monasterio quatuor millia marcarum argenti obtulit. At Ulricus Abbas, Ministerialium, nimiam Ducis formidantium potentiam, consilio usus, ejus petitem rejecit, quod CONRADUS DE FABARIA (c) improbat.

Otto IV. Imp. Anno 1209. Augustae Vindelicorum instituit Conventum, cui *Dux de Ceringe* interfuit. (d) Eodem Ottone deinceps Romae diris devoto, Bertoldus ejus partes deferuit. (e)

Idem Abbatiae Turicensi privilegia antiqua Anno 1210. ut Advocatus firmavit. (f) Seldensis quoque in Nigra Silva Monasterii Advocatiam ad Bertoldum V. pertinuisse, San-Petrini tabularii Acta me docuerunt.

§. VI.

Postremis vitae suae annis Aulæ Romanæ gratia excidit Bertoldus; quod Friderico II. Imp. quem Ottoni IV. opposuerat Pontifex, haud favit.

Aulæ
Romanæ
displicet.

V 3

(c) *De Casibus Monasterii S. Galli* Cap. VIII.

(d) ARNOLDVS LVBEK. in *Chron. Slavor.* Lib. VII. Cap. XX.

(e) ALBERICI *Chronicon* ad A. 1210.

(f) HOTTINGERI *Specul. Tigur.* pag. 237.

Anonymus scriptor Vitæ B. Hugonis Ord. Cisterc. haud diu post vivens, (g) narrat, ægre tulisse Bertoldum Ducem, quod Bertoldus, Tennebaci Abbas, qui nepos ex Agnete, forore Ducis, fuisse videtur, Monasterii sui causa iter Romam suscepit. Abbas, Roma redux, declaravit avunculo, in Pontificis Aula finistros de eo se audivisse sermones. Quin & in Comitem Egenonem de Urach, Bertoldi V. heredem, se aluisse *rancorem*, Fridericus II. Imp. (h) professus est.

§. VII.

Mors ejus
& mores.

Obiit Anno 1218. (i) Bertoldus Friburgi Brisgoviae.

Virtutes ejus, præsertim justitiam, extollit Stettlerus, omnibusque eum præfert Bertoldis. Nimiae parsimoniae tamen a scriptoribus non sine ratione accusatur, quæ in negotio electionis ejus ad folium Imperiale apparuit. Promiserat multa.

(g) Cujus excerpta Codex Diplom. exhibet.

(h) In Charta A. 1219. Vid. Cod. Diplom.

(i) D. XIV. Febr. SATTLERI *Chron. Friburg.* pag. 23. In *Chronico Colmar.* ab initio legitur: „Natus est (Rudolfus Habsb.) de progenie Ducis „Zeringie Anno 1218. Cal. Maji, eodem scil. anno, quo Dux Zeringiæ „viam carnis ingreditur universæ. „ In *Annal. Colmar.* ad Ann. 1218. brevius: „Dux Zeringiæ Bertoldus obiit. „ ALBERT. ARG. *Chron.* pag. 99. anno huic addit diem Cal. Maji.

Duos fororis filios Coloniae Agrippinae in custodia praedes reliquit. At mox eum poenituit promissi. Mortuo Bertoldo Laufannensis Episcopus gravi investiva eundem, „rapinas, incendia, homicidia „lesiones, membrorum mutilationes non solum in Laicis, sed „in Clericis & Sacerdotibus exercuisse, nec malitiae suae meritis „filium vel filiam reliquisse „scripsit. (l)

§. VIII.

Lapidea Bertoldi V. loricati sex pedum statua (m) in Statua
Basilicae Friburgensis Brigoviae navi haud procul a baptisterio Bertoldi.
hodieque extat. Ea primitus lapidi sepulcrali, supra pavementum
eminenti, imposita jacuit. (n) Cum autem hic seculi XVI. initio

(l) Charta Ann. 1219. Vid. Cod. Diplom. ALBERICVS in *Chron.* ad Ann. 1218. pag. 499. ait: „Moritur Bertholdus, de cuius interitu & damnatione „multa referebantur auditu horribilia.

Cum Bertoldo V. æmulo quoque Ducatus Carinthiae seriem concludit ERASMVS FROELICH in *Archontologia Carinthiae* pag. 4. qui *Zaringiae* Ducum nomen a Bertoldis nostris pro *Carinthia* usurpatum fuisse credidit, ut jus suum in Ducatum hunc sibi constanter servarent. Vide supra Lib. II. Cap. I. pag. 44.

(m) MÜNSTERVS *Cosmograph.* Lib. III. Cap. 266. ait: „Fuit Princeps magnæ „statuæ, id quod indicant indumenta ejus ferrea, quæ mihi Bernæ „in armamentario sunt ostensa.

(n) SATTLERVS *Freyburg. Chronic.* pag. 23. KIEFFERVS de *Habsburgo-Austriaca Domo* pag. 145.

ad altare majus reparandum adhiberetur, statua inde ablata in loco, ubi jam visitur, reposita est. Sepulcro aperto, corpus integrum repertum fuisse, Friburgensium traditio est. Statuæ basi, translationis tempore, hæc insculpta Inscriptio est:

BERCHTOLDUS V.
 ULTIMUS ZAERINGIAE DUX
 XIV. FEBRUARII ANNO MCCXXIX.
 CUJUS OSSA SUB HAC STATUA
 IN CRYPTA LAPIDEA
 REQUIESCUNT.

In monumento sepulchrali versus hos olim lectos fuisse refert SIMLERUS: (o)

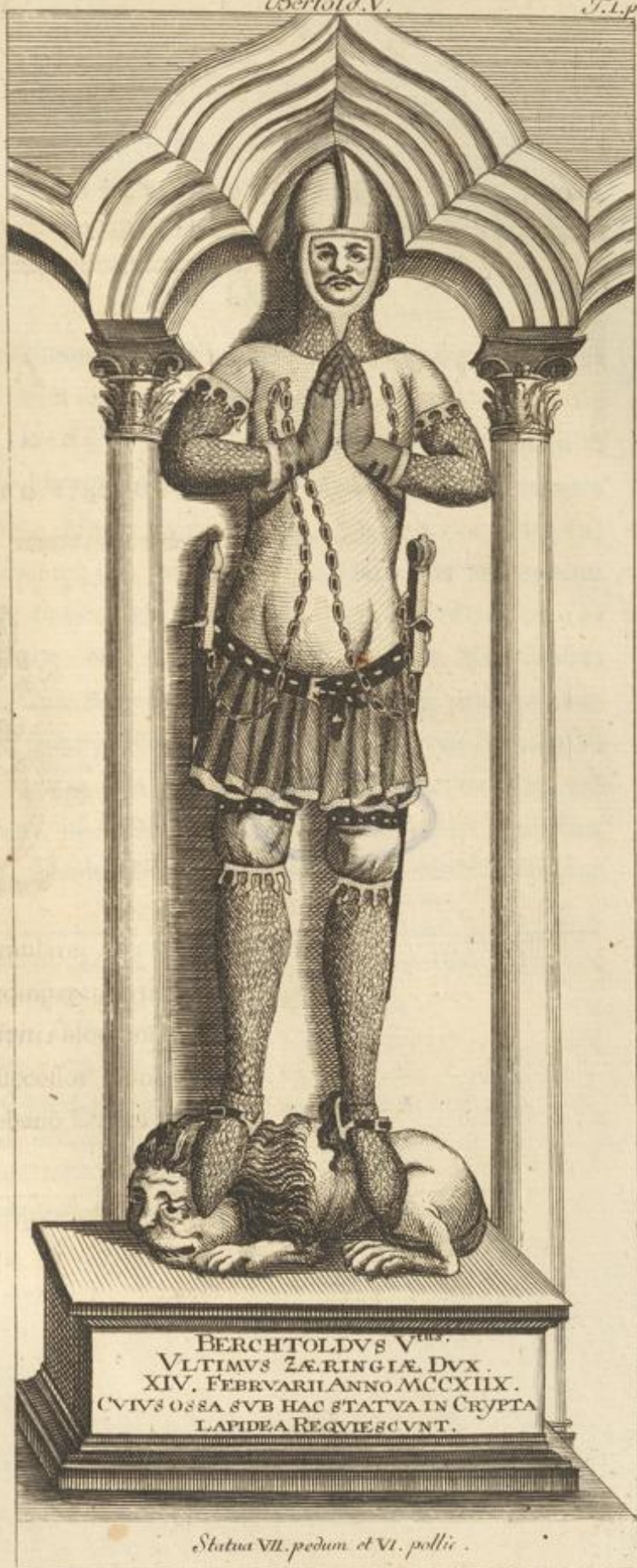
„ Dum bis sexcentis ter fenus jungitur annus,
 „ In Friburg moritur Berchtoldus Dux Alemannus.

Thorax & arma Bertoldi hujus in Bernensium armamentario hodieque custodiuntur. (p)

§. IX.

(o) In *Vallesia* pag. 135.

(p) *Deliciae urbis Bernæ*, Cap. XIX. pag. 337.

Statua VII. pedum et VI. pollic.

Landesbibliothek
Karlsruhe

§. IX.

De matrimonio Bertoldi mirus est juniores inter scriptores Uxores
fabulosæ. dissensus; rara enim ejus apud veteres mentio.

GUILLIMANNUS (q) & LAUFFERUS, (r) uxorem ei ex Comitibus Vohburgi Baviaræ, NAUCLERUS (s) ex Kiburgica Domo assignant. Hunc STUMPFIIUS, (t) STETTLERUS (u) & WALDKIRCHIUS (x) sequuntur. Waldkirchius anonymam superaddit, quæ præcefferit Kiburgicam. DROLLINGERUS (y) ejusdem sententiæ est, atque priorem appellat Mechtildem; posterior ei dicitur Agnes. Fama de Kiburgica conjuge inde prognata, quod Kiburgensis Ulricus Annam, sororem Bertoldi V. duxit uxorem. At in alia omnia discedit PISTORIUS, (z) qui nec Vohburgicam, nec Kiburgicam, sed Bononiensem Comitissam Idam, Gerhardi, Comitæ Geldriæ, viduam, Bertoldo V. conjugem

(q) *Rer. Helveticar.* Lib. II. Cap. XIV. & Lib. III. Cap. VIII.

(r) *Geschichte der Schweitzer* Tom. III. pag. 9.

(s) *Chron.* Part. II. fol. 184.

(t) *Chron. Helvet.* Lib. VII. Cap. XXX.

(u) *Chron. Uchtland.* Lib. I. fol. 3. & 5. ad Ann. 1191.

(x) *Eidgenoss. Hist.* pag. 120.

(y) *Lex. Basl. Histor.* in voce *Zähringen*.

(z) In Tabula Genealog. ad *Chron. Constant.* apud PISTORIUM.

adscribit, nullo teste adducto. Non equidem diffiteor, *Aquicinctinum Auctarium*, quod Anselmo Gemblacensi, Sigebertino Continuatore, subjunctum, vel interpolatorem ejus, (a) hoc tradere conjugium. En verba Auctarii: „ Gerardus Comes de Gelra Idam, filiam „ Matthæi & Mariæ Comitissæ Boloniensis, duxit uxorem, & „ brevi post mortuus est. „ Additur dein ad Ann. 1183. „ Idam „ prædictam, filiam Matthæi Comitis, Boloniæ Comitissam, „ Bertoldus Dux de Saringes duxit uxorem. „ Matthæus Comes, Idæ pater, filius erat Theodorici, Flandriæ Comitis, frater Philippi, qui in eodem Comitatu patri successit. Duxit Matthæus uxorem Rummefiensis Monasterii Abbatissam, Mariam, (b) filiam Stephani, Regis Angliæ, A. 1154. & cum ea accepit Comitatum Bononiæ; (c) ex quo matrimonio prodiit Ida, quam Bertoldo nostro Aquicinctinus assignat uxorem. Sententiam hanc quoque sequitur PONTANUS. (d) OLIVAR. VREDIUS (e) autem, res Flandricas ex ipsis scriniorum fontibus illustrans, hoc ignorat matrimonium, postque Gerhardum, Geldriæ Comitem, Idæ maritum tribuit Reginaldum, Domni-Martini

(a) Ad Ann. 1181. & 1183. apud MIRÆUM & PISTOR. *Rer. Germ.* Tom. I.

(b) MEJERI *Annal. Flandr.* Lib. V. pag. 56.

(c) VREDIUS *Probat.* Tab. III. pag. 73. & 221.

(d) *Hist. Gelric.* Lib. VI. pag. 113.

(e) *Genealogia Flandriæ Comitum* Part. I. Tab. VII. pag. 223.

Comitem , quem ab A. 1192. usque ad A. 1212. cum Ida vixisse conjugē plura illius ævi documenta apud Vredium demonstrant. Quodsi ergo Ida nupsit Bertoldo , brevissimi modo temporis conjugium fuit; quod Bertoldus V. A. 1218. moriens , Clementiam Burgundicam , non Idam Bononiensem , reliquerat viduam. Unde mors Idæ in A. 1210. incidere non potuit, quum ea A. 1212. adhuc conjux fuerit Reginaldi. Verum omnino suspectum mihi est Idæ cum Bertoldo nostro conjugium. Auctarii Aquicinctini de Bertoldo verba a juniore quadam manu adjecta esse videntur.

§. X.

Quum itaque nec Mechtildis , nec Agnes , nec Ida , ut certæ uxores Bertoldo V. possint adscribi , certissimam ei daturus sum conjugem , quam nullus scriptorum , at duæ Chartæ regales ei diferte assignant ; in quibus Clementia Burgundica , Stephani , Aufonæ Comitis & Beatricis filia, (f) vidua Bertoldi V. vocatur. (g) Hic minoris Burgundiæ Castrum Burgdorf & alia illius tractus

Uxor
vera.

X 2

- (f) Genealogiam ejus dedit DU CHESNE *Histoire de Bourgogne* Lib. IV. Cap. XXVI. pag. 548. GOLLUT. *Memoires Sequanoises*.
- (g) Eruditam Differt. de Beatrice hac dedit PETRUS FRANCISCUS CHIFLETIUS, cui Tit. *Lettre touchant Beatrix Comtesse de Chalon* 4. Dijon. 1656. Adde *Histoire de la Ville de Chalon sur Saone* Tom. I. p. 306. Beatrix heres fuit Guilielmi II. Comitis Chalonii ad Ararim.

bona in dotalitium ei destinaverat. Sed mortui Bertoldi fororius, Egeno de Urach, Castrum & omnes dotalitias Clementiæ terras occupavit, eamque in captivitatem abduxit. Sexennio post (h) Henricus VII. Romanorum Rex, Bernæ in judicio sedens, „ Clementiam in possessionem Castri Buredorf & omnium bonorum „ quæ divæ memoriæ Bertoldus, Dux Zaringiæ, ei contulit, „ mittendam decrevit. (i) At Egeno sententiam Regis contempsit. Post undecim enim annos (l) Stephanus, Clementiæ pater, in Moguntinis Comitibus Fridericum II. Imp. adivit, petiitque ab eo, ut filiam captivam liberaret, Castrumque Burgdorf cum reliquis bonis Clementiæ tradi juberet. Cæsar pro Clementia pronuntiavit. Quem effectum sententia habuerit, non liquet. Id liquet, quod ab A. 1218. ad A. 1235. adeoque per totos XVII. annos Clementia fuerit captiva, adeoque dotalitium ejus omne per tempus illud usurpaverit Egeno, Comes Friburgi, Zaringicarum in Brisgovia terrarum heres. Memorabiles has Zaringiæ historiæ circumstantias binæ illæ Chartæ nos docent, quas ex chartophylacio Dolenfi Comitatus Burgundiæ Chiffletius, ut ostendi, produxit. (m)

(h) Ann. 1224.

(i) Verba sunt sententiæ ab Henrico VII. latæ apud CHIFFLETIUM l. c. p. 113.

(l) Ann. 1235.

(m) *Lettre sur Beatrix* &c. pag. 97. & 113.

§. XI.

Ab uxoribus transfimus ad liberos. Bertoldo V. pueri duo Fili.
 a scriptoribus junioris ævi tribuuntur, Bertoldus atque Fridericus
 (n) quem alii Conradum appellant. Bertoldum A. 1208. adeoque
 decennio ante mortem filiis caruisse, ipse hoc professus est anno,
 quo Advocatiam Abbatiae S. Galli ambivit. (o) Quod si ergo
 filios habuit, necesse est, eos intra decennium hoc natos fuisse
 & mortuos. Ducentis post Bertoldi V. mortem annis reperti sunt
 scriptores, qui eum filios habuisse, hosque ante patrem mortuos,
 & quidem venenis interemptos tradiderunt; de veneficii modo
 tamen inter se discordes.

§. XII.

Sunt enim, qui prodant, Nobiles Burgundos Zaringicis Variæ de
illis opi-
niones.
 pueris propinasse toxicum, & potione matrem eorum reddidisse
 sterilem, ut Zaringica, quam oderant, extingueretur familia.

Sunt, qui ipsam puerorum matrem; sunt, qui Agnetem
 novercam ad committendum hoc in privignos facinus a Burgundis

X 3

(n) Ita eos vocat GUILLIMANNUS *Rer. Helveticar.* Lib. II. Cap. XIV. &
 Lib. III. Cap. VIII.

(o) CONRADUS DE FABARIA *de Casibus Monasterii S. Galli* Cap. VIII. scribit:
 „Hoc pacto, ut Advocatiam sibi suoque heredi filio & non alii, si forte
 „filium, quem tunc non habuit, acquisivisset. Conf. supra §. V. pag. 157.

corruptam arbitrantur. Omnes facinoris theatrum constituunt Salodurum, annumque 1217. rei gestæ assignant.

Tragœdiæ primæ subjicitur secunda. Bertoldus, intellecto uxoris suæ facinore, eam gladio punivit, ejusque caput eodem cum pueris loculo in Basilica S. Urfi & Victoris condidit; ejus ecclesiæ chorus cum A. 1544. repararetur, ossa puerorum cum capite matris reperta dicuntur in eodem sarcophago; quæ se vidisse scribunt Munsterus & Stumpfius. Tam diversæ sunt de re dubia narrationes.

Equidem primam veneficii mentionem apud CONRADUM JUSTINGERUM, Archigrammateum Bernensem, reperio; qui A. 1420. Reipublicæ jussu Historiam Uchtlandiæ conscripsit. (p) Hic Burgundicæ Nobilitati soli attribuit facinus, filetque matrem & novercam; de cetero rem vulgi rumoribus traditam esse professus.

Narrationem hanc STUMPFIIUS, (q) MUNSTERUS, (r) CRUSIUS, (s) VIGNIERIUS, (t) STETTLERUS, (u)

(p) *Helvetische Bibliothec* Part. IV. pag. 26. Justingeri Chronicon, nondum typis impressum, Tiguri Bernæque inspexi.

(q) *Chron.* Lib. VII. Cap. XXX.

(r) *Cosmograph.* Lib. III. Cap. CCLXVI. aliter Cap. LXXII.

(s) *Annal. Suevicor.* P. II. L. XII. pag. 505.

(t) *Chronicon Burgund.* pag. 143.

(u) Ad A. 1191. *Uchtland. Chron.* Lib. I. p. 5.

GUILLIMANNUS, (x) HAFFNERUS (y) secuti sunt; folisque Nobilibus veneficium adscribunt. (z) Tschudius (a) autem, WALDKIRCHIUS, (b) DROLLINGERUS, (c) & rerum Zaringicarum Epitomatores DILLIUS (d) & PESLERUS (e) novercam criminis complicem reddunt.

Justingero cautior fuit HENRICUS LUPULUS, (f) Canonicus Bernas, Chronici quoque Bernensis non editi seculo XV. auctor, qui nullam plane filiorum Bertoldi nostri facit mentionem. „Ea tempestate (inquit) Berchtoldus Dux illustris Zaringiae

(x) *Rer. Helveticar.* Lib. II. Cap. XIV. & Lib. III. Cap. VIII. & *Habsburg.* Lib. VI. Cap. II. pag. 343.

(y) *Solothurner Schauplaz* Part. I. pag. 291. & Part. II. pag. 35.

(z) FELIX FABER in *Hist. Suevorum* Lib. I. Cap. XIX. filios nonnisi post mortem patris a Nobilibus veneno sublatos esse scribit.

(a) *Chron. Helvet.* Part. I. pag. 115.

(b) *Eidgenossische Historie* pag. 120.

(c) In *Lexico Basil. Histor.* voce *Zaringen.*

(d) In OETTERI *Sammlung Histor. Nachrichten* num. XXIV pag. 376. Ampliff. Dillii, Consiliarii Bada-Durlac. strenui rerum Badenensium indagatoris, Synopsis, solide scripta, Peslerianae praeferenda.

(e) *Histor. Ducum Zaringiae* in *Hannoversche gelehrte Anzeigen* A. 1751. p. 327.

(f) Vernacule *Wölflin*, cujus Chronici Codicem, manu exaratum, in Bibliotheca publica Turicensis Civitatis vidi.

„ claruit , hujus clarissimæ sobolis ultimus. Nam illius fatalis ab
 „ humanis migratio inclytam hujus nominis profapiam , stirpe
 „ truncata , restinxit.

Stettlerus narrat, ossa puerorum holoserico panno involuta cum ossibus novercæ reperta , certis ostendisse indicia , quod fuerint ossa filiorum Bertoldi ; sed indicia non exprimit. Nec exprimit ea Stumpfius , qui A. 1544. ipse ossa conspexit ; nec , qui biennio post idem vidit sepulcrum, Munsterus. (g)

Salodurensum Archigrammateus , H A F F N E R U S , in Chronico A. 1666. edito de repertis puerorum ossibus filet ; annotasse contentus , illa retro altare majus in deaurata theca servari. At si olim servata fuerunt , nostris diebus non amplius servantur. Equidem repetitis in Helvetiam itineribus (h) Urfanam Ecclesiam ejusque thesaurum ac bibliothecam Saloduri inspexi. Nulla ibi Zaringorum ossa occurrunt.

§. XIII.

(g) *Cosmogr.* L. III. Cap. LXXII. ubi hæc scribit : „Minor puer, quantum
 „ ego ex visis ossibus judicare possum, fuit sesqui aut duorum annorum,
 „ major autem novem vel decem annorum.

(h) A. 1744. & 1758.

§. XIII.

Filios habuisse Bertoldum, qui tenera ætate Saloduri Sentent. nostra. mortui fuerint atque in San-Urfana sepulti Ecclesia, non temere negandum. Potuerunt illi nasci post A. 1208. quo Bertoldus adhuc fuerat improlis, & An. 1217. morte naturali defungi. Nec nego, ossa eorum A. 1544. fuisse reperta. At veneficium, ob circumstantias minime verisimiles, excludo.

Enimvero qui fieri potuerat, ut tam illustris, tam potentis familiæ interitus, tot tragicis circumstantiis comitatus, a seculorum XIII. & XIV. scriptoribus præteriretur silentio? Nihil hac de re Jo. Vitoduranus, nec Conradus Ursperg. nec Dominicani Colmar. Nec Albertus Argentinensis. Clementia, quam Bertoldo, marito suo, superstitem fuisse, duabus Chartis ostendi, annon famam de veneficio & supplicio novercæ omnino evertit? (i)

Res tam digna memoratu, ducentos per annos ignorata, unde juniõribus innotuit? Quam parum simile vero est, novercam, quæ ipsa cum marito nullos liberos suscepit, destructuram privignos, ex quorum decessu nulla ad eam redundaverat utilitas.

(i) Tschudius novercæ corpus sub patibulo sepultum, caput autem cum corporibus puerorum in sepulcro reconditum fuisse, existimavit.

Ad temeraria judicia quam pronum est vulgus , magna ubi concidit Domus. Berna, contra Nobilium injurias nuper exstructa, defensoribus privata Zaringis , finistros rumores eo facilius arripuit, quod nascenti huic urbi vindictam in Nobiles commendasse Bertoldus jaetabatur.

Urbs potens Transjuranæ Burgundiae Nobiles , cum pedetentim evertisset, atque adeo ruinis eorum suam superstruxisset potentiam, Zaringicis manibus justa perfolvit. Absona porro apud Saloduranos traditio est, ab eo tempore, quo uxor Bertoldi suos privignos occiderit, municipalem ibi legem fuisse latam, ne mater heres esset liberorum. Lex aliis quoque locis recepta.

In Saxonico (*l*) & Suevico (*m*) Speculis patris tantum, non matris, fit mentio, ubi de liberorum mortuorum hereditate est sermo. (*n*)

Burgundica lex nec matri, nec patri prospicere videtur. (*o*)

STUMPFIIUS, qui veneficii crimen Nobilibus solis adscribit, originem hanc Saloduranæ legis solide confutat. (*p*)

(*l*) Lib. I. Art. 17.

(*m*) Cap. CCLX.

(*n*) Idem fit in Statutis Argentinensibus; sed æqua interpretatione ad matrem quoque extenditur.

(*o*) Tit. XIV. §. II.

(*p*) Chron. Helvet. Lib. VII. Cap. XXX.

WATTEVILLIANA SERIES
ZARINGIÆ DUCUM.

§. XIV.

Genealogicus Bertoldorum, Zaringiæ Ducum, quem exposui, Watte-
villi
systema
Zaring.
ordo Chartarum & Historicorum certa ac indubitata
stat fide.

In alia tamen omnia haud ita pridem discedere visus est
Illustris WATTEVILLIUS, Rerum Helveticarum florentissimus
Scriptor, in Bernensium Republica dignitate ac multis meritis
conspicuus, non uno mihi nomine carus, qui labores nostros
generose & liberaliter juit. Hic enim non modo Bertoldum I.
ex Zaringico stemmate plane expungit, sed & Bertoldum II. ita
disponit, ut a Transjurani Burgundiæ Regibus Rudolphis ejus
genus derivet. Pro Bertoldo I. Rudolphus quidam Dux, Conradi,
Regis Transjurani, frater, Domus Zaringiæ constituitur fator.
Marchiones Badenses autem a Bertoldo I. Carinthiæ Duce, Landoli,
Comitis Habsburgici, filio, ita derivantur, ut cum Zaringiæ
Ducibus nullum habeant nexum. (q)

Y 2

(q) Systema suum WATTEVILLIUS exposuit in scripto, cui Tit. *Lettre sur
l'origine des Ducs de Zaringuen*, quod legitur in Diario: *Mercurie Suisse*
A. 1746. mense Septembr. pag. 230. Adde Ann. seq. ubi scripta eristica.

SCHEMATIS WATTEVILLIANI

forma hæc est:

RUDOLPHUS II. Rex Burgundiæ Transjuranæ † 937.

CONRADUS Rex Burgundiæ † 993.	RUDOLPHUS III. Ignavus † 1032.	Burckardus Archiep. Lugd.	RUDOLPHUS Dux memoratus in fundatione Patern. Monast. circa A. 966. apud Guichenon. <i>Biblioth. Sebus. p. 25.</i>
-------------------------------	--------------------------------	---------------------------	--

BERTOLDUS Comes, qui Chartam Rudolphi III. Regis An. 1016. firmavit apud Guichenon. *Histoire de la Savoye Tom. III. pag. 3.*

RUDOLPHUS Comes, qui cum Bertoldo Comite conjunctim occurrit in ejusdem Regis Charta A. 1014. apud Guichenon. loco alleg. pag. 2.

BERTOLDUS II. Dux Zaringiæ idem, qui cum Rudolpho patre memoratur in Diplomate Ann. 1076.

CONRADUS Rector Burgundiæ.

BERTOLDUS III. Dux Burgundiæ.

BERTOLDUS IV. Zaringensium ultimus.

§. XV.

Præcipuum novæ hujus Genealogiæ fundamentum ex ^{Examen} Charta An. 1076. deducitur, qua Rueggisbergenfi minoris ^{ejus.} Burgundiæ Monasterio donatio facta est *per manum Bertholphi Ducis*, interveniente patris *Rodolphi Ducis* auctoritate. Infertur hinc, patrem & filium ex Burgundiæ Regum sanguine cretos, Zaringensium Burgundiæ Ducum extitisse factores.

Verum enim vero Charta hæc non unum ex Burgundiæ Regum profapia sed Rudolphum illum, Rheinfeldæ Comitem, intelligit, qui ex Comite non modo Dux Sueviæ, sed & Burgundiæ, ex Duce Anti-Cæsar creatus, filium quoque habuit Bertoldum, in juvenili ætate A. 1090. sine prole defunctum. (r) Hic pater, hic filius in Charta Rueggisbergenfi intelliguntur.

Reçtoratum hunc Burgundiæ, a Rudolpho Suevo administratum, non observarunt juniores.

Y 3

(r) WALTRAMUS NAUMBURG. *de unitate Ecclesiæ* Lib. II. Cap. XXXVI. ad A. 1090. „ Bertolt filius Rudolphi, Regis quondam Saxonum, „ in ipso juventutis suæ flore defunctus est. „ Apud FREHER. „ *Scriptor. Rev. German.* Tom. I. p. 309.

Burgundiam tamen ab Agnete Imperatrice regendam accepit Rudolphus noster, ut WALTRAMUS NAUMBURGENSIS testis illius ævi, nos docet; (s) ideoque a scriptoribus nunc Sueviæ, nunc Burgundiæ Dux dicitur, (t) atque cum filio Bertoldo, vel ut Advocatus Monasterii, cui donatio fiebat, vel ut Burgundiæ Dux, in Charta memoratur. (u) Hic autem ex Alemannico sanguine, non ex Burgundico, prodiit. Acta Murenfia Cunonem ei patrem assignant.

Rudolphus ergo ille, Conradi, Burgundiæ Regis, frater, apud Guichenonium memoratus, mascula sine prole decessisse dicendus est. Et tamen filium ei Wattevillius assignat Bertoldum Comitem, eumque patrem facit Rudolphi cujusdam Comitis, quos ambos Guichenonianæ Chartæ A. 1014. & A. 1016. Comites simpliciter nominant. Quo autem indicio patet, Bertoldum illum Comitem habendum esse pro filio Rudolphi, Burgundiæ Ducis, &

(s) Loco alleg. Cap. XVI. scribit: „ Tum quidem erat Rudolfus Dux
„ Suevorum, cui etiam dederat Hagna Imperatrix cum Regno;
„ Burgundiæ filiam suam in conjugium.

(t) SIGEBERTUS GEMBLAC. ad An. 1077. eum *Ducem Burgundionum*;
CONRADUS URSPERG. ad A. 1075. *Alemanniæ atque Burgundiæ Ducem*
appellat.

(u) Ipse Henricus IV. Imp. in Charta alleg. donationem *per manum Rudolphi*
Ducis fecisse se dixit.

patre Rudolphi Comitis. An ideo filius est dicendus Bertoldi, quod in Diplomate A. 1014. Bertoldo subjungitur, nulla addita nota?

In aliâ sane Charta Laufannensis Ecclesiæ A. 1009. Rudolpho Comiti Bertoldus subjicitur Comes. Hi duo cum aliis Burgundiæ Proceribus Rudolpho III. Regi donationem suaferunt; non autem ut Regii sanguinis Principes in eam consensisse dicendi sunt, quod novi systematis auctor existimat.

§. XVI.

Sunt & præter hæc alia, quæ huic hypothefi obftare videntur. Rationes
contra-
riae.

I. Num verifimile est, unum eundemque Rudolphum fuisse, qui A. 1014. *Comes*, A. 1076. *Dux* appellatur, quod intervallum LXII. annorum est?

II. Num Rudolphus Burgundus dici potest pater Bertoldi II. Zaringiæ Ducis, quem Bertoldi I. Carentani filium Annales tam aperte declarant? (x)

(x) LAMBERTUS SCHAFFNAB. OTTO FRISING. *de Gestis Frid. I. Imp.* L. I. Cap. IX. ANNALISTA SAXO; CONRADUS URSPERG. ad A. 1057.

III. Ex Bertoldis duobus, quos LAMBERTUS SCHAFFNAB. (y) memorat, quorum alter Carinthiae Dux, Cæsaris adversarius, alter amicus, ratio vetat, ne posteriorem Zaringensibus annumeres, adeoque Rudolphi Ducis filium, generumque Rudolphi Anti-Cæsaris constituas, quoniam Bertoldus ille, Henrico Imperatori fidelis, ex militari tantum ordine fuerat oriundus; nonnisi post Ulricum de Cosheim & Eberhardum, Regis ministerialem, a Lamberto positus. (z)

IV. Bertoldum I. Carinthiae Ducem, Zaringensis Domus factorem indubium, systema Wattevillianum ex Genealogia Zaringica omnino eliminat; Bertoldum II. vero, qui certus quoque, ut ostendimus, Bertoldi Carentani filius fuit, in partes discerpit. Uno in loco effictæ Burgundo-Zaringicæ Domui adscribitur; alio Landolus ex Habsburgica gente ei avus assignatur. Bertoldus III. vero, Bertoldi II. filius, præteritur silentio, gesta que ejus patri tribuuntur, atque adeo omnis Bertoldorum series intervertitur, quam per evidentia documenta stabilivimus supra.

§. XVI.

(y) A. 1077. apud PISTOR. Tom. I. pag. 423.

(z) Ejusdem fortis fratrem habuit hic Bertoldus Lupoldum, quem inter familiares Henrici nominat BRUNO *de Bello Saxonico* pag. 208. apud FREMERUM Tom. I.

§. XVII.

Vinculum ergo, quod inter Rudolphos, Burgundiæ Reges, & Bertoldos, Zaringiæ Duces, hoc systemate effingitur, nequit admitti. Aliæ rationes. Conradus Zaringiæ, Dux, ex Zaringensibus primus à Cæsare constitutus est Burgundiæ Rector, & Burgundica bona primus acquisivit; uti Advocatiam Helvetico-Turicensem pater Conradi, Bertoldus II. obtinuerat primus. Cæsarem politicæ induxerunt rationes, ut Rectoratum extero potius, quam Burgundo committeret. Burgundis intolerabile visum est, gubernari ab extero.

Ex masculo Regum Burgund. sanguine Zaringi si duxissent originem, cum Rudolpho III. qui communi consensu postremus Transjuranæ Burgundiæ Rex dicitur, non finita fuisset illa Burgundica Domus, sed in Zaringico superstite ramo constanter durasset. Rudolphorum, Burgundiæ Regum, successores fuissent in Burgundiæ Regno Zaringiæ Duces. Unde ex Regia Burgundionum stirpe eos prodiisse, asseri nequit. (a)

(a) Asserit idem VIGNIERIUS in *Chron. Burgund.* pag. 120. sed nexum non ostendit, quem per feminas deduxisse videtur.

Burgundicarum Rerum nostri temporis scriptor
DUNODUS (b) Zaringiæ Duces non quidem ex Regio, at ex
Burgundicorum tamen Magnatum sanguine descendere existimat,
qui post Rudolphum III. in Dynastiis suis sibi vindicaverint
primatum; sed asserta non probat.

Amica hæc disputatio non offendet Scriptorem, quem
præter alias virtutes amor veri commendat.

(b) *Histoire du Comté de Bourgogne* Lib. III. pag. 121.

CAPUT